

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

BƯỚC ĐẦU TÌM HIỂU VỀ DÂN CA MƯỜNG Ở NHO QUAN, NINH BÌNH

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN

Hướng dẫn khoa học: PGS.TS.NGŨT Đào Mạnh Hùng

Sinh viên thực hiện : Phạm Xuân Cần

Lớp : VHDT 12A

HÀ NỘI - 2010

Lời Cảm Ơn

Để hoàn thành đề tài: “*Bước đầu tìm hiểu về dân ca Mường ở Nho Quan, Ninh Bình*”, người viết đã được sự giúp đỡ tận tình của PGS.TS. NGUT Đào Mạnh Hùng, sự giúp đỡ và tạo mọi điều kiện của các thầy cô giáo trong khoa Văn hóa Dân tộc Thiểu số, Trường Đại học Văn hoá Hà Nội; Cán bộ phòng văn hóa huyện Nho Quan Ninh Bình, bà con nhân dân các xã của huyện Nho Quan.

Qua đây người viết xin kính gửi lời cảm ơn chân thành đến PGS.TS. NGUT Đào Mạnh Hùng, trung tâm thư viện trường Đại học Văn hoá Hà Nội, Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch tỉnh Ninh Bình, phòng Văn hóa huyện Nho Quan , bà con nhân dân và các nghệ nhân nơi người viết nghiên cứu.

Do thời gian cũng như trình độ còn hạn chế, người viết không tránh khỏi những thiếu sót. Kính mong quý thầy cô và các bạn đóng góp ý kiến để công trình được hoàn chỉnh hơn.

Người viết chân thành cảm ơn !

Sinh viên

Phạm Xuân Càn

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	2
1. Lý do chọn đề tài	2
2. Lịch sử nghiên cứu đề tài.....	3
3. Mục đích nghiên cứu đề tài.....	3
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	3
5. Phương pháp nghiên cứu đề tài.....	3
6. Đóng góp của đề tài.....	4
7. Bố cục của đề tài.....	4
CHƯƠNG I: KHÁI QUÁT VỀ MÔI TRƯỜNG VĂN HOÁ VÀ SỰ HÌNH THÀNH DÂN CA MƯỜNG Ở NHO QUAN NINH BÌNH	5
1.1. Ninh Bình - một miền văn hoá dân gian.....	5
1.2. Vài nét về huyện Nho Quan tỉnh Ninh Bình.....	10
1.3. Lịch sử dân tộc Mường Nho Quan.....	12
1.4. Đặc điểm văn hóa Mường Nho Quan.....	13
CHƯƠNG II: THỰC TRẠNG VÀ NHỮNG ĐẶC ĐIỂM DÂN CA MƯỜNG Ở NHO QUAN NINH BÌNH	19
2.1. Về sự hình thành dân ca mường Nho Quan.....	19
2.2. Thực trạng về dân ca Mường Nho Quan	21
2.3. Đặc điểm dân ca Mường Nho Quan.....	27
2.4. Các loại dân ca.....	29
2.4.1. Dân ca nghi lễ phong tục.....	29
2.4.2. Nhóm bài ca hôn lễ.....	30
2.4.3. Nhóm bài ca tang lễ.....	33
2.4.4. Nhóm bài ca chúc mừng.....	40
2.4.5. Dân ca sinh hoạt	44

2.4.6. Hát ru.....	44
2.4.7. Hát đồng dao.....	44
2.4.8. Dân ca giao duyên.....	45
2.5. Những nét cơ bản về nghệ thuật dân ca Mường.....	51
CHƯƠNG III: MỘT SỐ GIẢI PHÁP BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY	
DÂN CA MƯỜNG Ở NHO QUAN NINH BÌNH.....	55
3.1. Một số giải pháp.....	55
3.1.1. Nâng cao đời sống của đồng bào Mường Nho Quan.....	55
3.1.2. Tổ chức sưu tầm và phục dựng môi trường diễn xướng dân ca.....	57
3.1.3. Đặt lời mới cho dân ca Mường.....	59
KẾT LUẬN.....	62
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	67

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Văn hóa chính là nền tảng để xây dựng một xã hội phát triển toàn diện. Là một quốc gia có 54 dân tộc anh em cư trú ở mọi miền đất nước, với cội nguồn lịch sử, tiếng nói, chữ viết, phong tục tập quán mang những đặc trưng khác nhau nên đời sống văn hóa nói chung cũng rất đa dạng. Mỗi dân tộc đều có những đóng góp tích cực vào việc làm phong phú cho vốn văn hóa của đất nước Việt Nam. Vì vậy việc tiến hành nghiên cứu về văn hóa của các dân tộc thiểu số là điều rất cần thiết.

Cũng như nhiều dân tộc khác, dân tộc Mường có bề dày truyền thống văn hóa và rất giàu về vốn văn hóa dân gian. Vốn văn hóa dân gian ấy ra đời cùng với sự hình thành dân tộc, được nuôi dưỡng trong môi trường sinh thái tự nhiên, môi trường kinh tế xã hội.

Một trong những nét tiêu biểu về văn hóa nghệ thuật của người Mường là dân ca. Người Mường coi dân ca của dân tộc mình như một món ăn tinh thần không thể thiếu trong đời sống sinh hoạt hằng ngày. Dân ca là cầu nối gắn kết cộng đồng, được duy trì qua từng thế hệ. Hiện nay, đất nước ta bước vào thời kỳ mở cửa với nền kinh tế thị trường, sự phát triển kinh tế đã tác động đến sự giao thoa và tiếp biến văn hóa truyền thống một cách mạnh mẽ. Văn hóa truyền thống nói chung và dân ca Mường nói riêng đã và đang dần bị mai một.

Là một sinh viên năm cuối khoa Văn hóa Dân tộc Thiểu số, trường Đại học Văn hóa Hà Nội đồng thời là người con của quê hương Ninh Bình, yêu cầu học tập tìm hiểu giá trị văn hóa truyền thống của các tộc người, trong đó có dân tộc Mường ở Nho Quan là một nhiệm vụ của bản thân. Vì vậy em đã mạnh dạn chọn đề tài khóa luận tốt nghiệp: *“Bước đầu tìm hiểu về dân ca Mường ở Nho Quan, Ninh Bình”*.

Với mong muốn củng cố kiến thức trong thời gian học tập tại trường, làm cơ sở ban đầu cho việc vận dụng lý thuyết vào thực tiễn công tác tại địa phương.

2. Lịch sử nghiên cứu đề tài

Viết về âm nhạc dân gian nói chung và dân ca Mường nói riêng đã được nhiều tác giả, nhiều nhà dân tộc học nghiên cứu như: Tác giả Minh Hiệu “*Tục ngữ dân ca Mường Thanh Hóa*”, tác giả Đặng Văn Lung “*Dân ca và làng quê*”, tác giả Mai Thị Hồng Hải “*Văn hóa dân gian làng Muốt*”, đặc biệt có tác giả Bùi Thiện với tác phẩm “*Dân ca Mường*”...

Các công trình này có ý nghĩa quan trọng, phản ánh văn hóa tinh thần truyền thống đặc sắc của dân tộc Mường. Dân ca Mường Nho Quan mới chỉ được phản ánh qua các bài báo, tạp chí của Báo Ninh Bình điện tử do tác giả Lê Liêu phản ánh.

Tuy nhiên Dân ca Mường Nho Quan vẫn còn là một dấu hỏi lớn nên việc tìm hiểu, nghiên cứu chắc chắn sẽ còn thu hút được nhiều sự chú ý của nhiều nhà nghiên cứu.

3. Mục đích nghiên cứu đề tài

- Tìm hiểu sâu hơn về dân ca Mường ở Nho Quan, Ninh Bình.
- Khảo sát và phân loại để làm rõ đặc điểm dân ca Mường Nho Quan, tìm hiểu các giá trị nghệ thuật, vai trò của dân ca trong cuộc sống người Mường.
- Đưa ra một số kiến nghị, giải pháp về việc giữ gìn, bảo tồn và phát huy vốn dân ca Mường ở Nho Quan.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng: Dân ca Mường

Phạm vi: Nho Quan, Ninh Bình

5. Phương pháp nghiên cứu đề tài

- Phương pháp duy vật lịch sử của triết học Mác- Lê Nin và tư tưởng Hồ Chí Minh.

- Phương pháp điền dã dân tộc học là phương pháp chủ yếu mà người viết dùng để thu thập tài liệu.

- Phương pháp miêu tả, so sánh, phân tích tổng hợp và xử lý tư liệu.

6. Đóng góp của đề tài

Góp phần khẳng định giá trị văn hóa của người Mường ở Nho Quan, Ninh Bình.

Góp phần tìm hiểu sâu hơn về vai trò của dân ca Mường trong cuộc sống hiện nay.

7. Bố cục của đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, bố cục của khóa luận gồm 3 chương:

Chương 1. Khái quát về tự nhiên, môi trường văn hóa và sự hình thành dân ca mường ở Nho Quan, Ninh Bình.

Chương 2. Thực trạng và những đặc điểm của dân ca Mường ở Nho Quan, Ninh Bình.

Chương 3. Một số giải pháp bảo tồn và phát huy dân ca Mường ở Nho Quan, Ninh Bình

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Từ Chi- Góp phần nghiên cứu văn hóa tộc người, NXB Văn hóa Dân tộc, Hà Nội, 2003.
2. Jeame Cuisirier- Người mừng địa lý nhân văn và xã hội, NXB Lao động, Hà Nội, 1995.
3. Bùi Tuyết Mai- Người Mừng ở Việt Nam, NXB Văn hóa Dân tộc, Hà Nội, 1999.
4. Cao Sơn Hải- Tục ngữ Mừng Thanh Hóa, NXB Văn hóa Thông tin, Hà Nội, 2002.
5. Mai Thị Hồng Hải- Văn hóa dân gian làng Muốt, NXB Khoa học xã hội, 2004.
6. Bùi Chí Hùng, Hoàng Anh Nhân- Xường trai gái dân tộc Mừng, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 2002.
7. Minh Hiệu- Tục ngữ dân ca Mừng Thanh Hóa, NXB Thanh Hóa, 1981.
8. Nguyễn Đắc Diệu Lam- Hát ru: chức năng, thể loại, Tạp chí dân tộc học số 1/ 1992
9. Đặng Văn Lung, Vương Anh, Hoàng Anh Nhân- Sử thi Mừng, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 1988.
10. Đặng Văn Lung- Dân ca và làng quê, Tạp chí Dân tộc học số 3/ 1984.
11. Thi Nhị- Về việc sử dụng tài liệu văn nghệ dân gian, Tạp chí dân tộc học số 4/ 1978.
12. Bùi Thị Kim Phúc- Nghi lễ mo trong đời sống tinh thần của người Mừng, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 2004.

13. Bùi Thiện, Trương Sỹ Hùng- Vốn văn hóa cổ Việt Nam, Đẻ đất đẻ nước, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội 1995.
14. Bùi Thiện- Dân ca Mường, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội 2003.
15. Bùi Thiện, Mai Văn Trí- Truyện thơ dân gian dân tộc Mường, NXB Văn hóa, Hà Nội 1976.
16. Trần Từ- Người Mường và núi đồi, Tạp chí Dân tộc học số 3/ 1976
17. Lời ca tỏ tình- NXB Văn học
18. Viện văn hóa- Xây dựng đời sống văn hóa cơ sở, NXB Văn học, H.1984
19. 40 năm văn hóa nghệ thuật các dân tộc thiểu số Việt Nam (1945-1985)